

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חנוכה

(חלק כה)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מקץ, כד-ל בסלו, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חנוכה

235

„והדליקו“ היה לאחר ש„פנו את היכלך וטהרו את מקדשך“. וכן מוכח גם ממה שנאמר בכמה מקומות⁶, ששם חנוכה הוא ע"ש חנוכת המזבח והמקדש (לאחרי שהיוונים חיללו את המקדש). ונמצא, שיום כ"ה בכסלו⁷ – וממילא,

א. בנוסח „ועל הנסים“ דחנוכה אנו אומרים: „ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך“. וידועה השאלה בזה: למה נאמר „והדליקו נרות בחצרות קדשך“ – והרי מקום המנורה הוא (לא בחצר המקדש, כי אם) בפנים, בהיכל?

תלמודית ע' חנוכה ע' ששא הערה 818 ובמבוא אלי' להרב קאפח (ירושלים תשמ"א) קרוב לסופה: אחר כן באו בני חשמוני לבית המקדש... וטהרו את העזרה... ויבקשו שמן כו'. (6) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה ששכ"א) – הובאו בדרכי משה לטאו"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) ס' קעד. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם ע' רמב. לקו"ש ח"י ע' 279 בהערה. ח"כ ע' 633 בהערה). (7) שאז כבר התחיל חי' המזבח והמקדש, ע"ד חנוכת המזבח דמשכן וחנוכת הבית דשלמה (ראה מגילת תענית פ"ט. פסיקתא רבתי פ"ו בתחלתו. ועוד. וראה לקו"ש שם). וכן מפורש ביוסיפון פ"כ (וכן בס' חשמונאים** א ד, נב ואילך). וראה ח' חת"ס לשבת כא, ב ד"ה ולדידי. אבל להעיר דלפמ"ש הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) שנצחון המלחמה ה' בכ"ה בכסלו (וראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 143. ח"כ ע' 446. ועוד). צ"ע אם אפשר לומר שהספיקו לפנות ולטהר כו' בו ביום קודם הדלקת המנורה. ואפילו לדעת המאירי שבת שם [וכ"ה במאמרי אדה"ז – תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ להצ"צ ריש מצות ג"ח (ע"א, א). ועוד. וכן מוכח בלקו"ש צו טז, א (ותרא' ס"פ וישב)] – דנצחון המלחמה ה' בכ"ד בכסלו, צ"ע ג"כ אם אפ"ל כן.

ובחתם-סופר תירץ ע"פ פסק הרמב"ם², ש„הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן“. וכיון שהיוונים טמאו את ההיכל – „היה ההיכל מלא גלולים“³ – לפיכך, „עד שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך... לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה“⁴.

[ועי' דוקא התפרסם הנס לכל בני ישראל – „שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים“³, שכן אילו היו מדליקים את המנורה בהיכל, היו רק הכהנים יכולים לראות את הנס].

אבל לכאורה, צריך עיון בתירוץ:

א) מפשטות הלשון „באו... ופנו... וטהרו... והדליקו“⁵ משמע, אשר זמן

(1) בדרשות שלו (קלוזש תרפ"ט. ירושלים, תשכ"א) סז, א.

(2) הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

(3) ל' החת"ס שם.

(4) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה. ועוד.

(5) וכן פשטות הלשון במגילת אנטיוכס (נדפסה בכמה סידורים. ועיי' בהנסמן באנציקלופדיא

(*) וצע"ק במגילת תענית שם: ובנו כו' והיו מתעסקין בו שמונה ימים. דמשמע לכאורה שהחינוך התחיל רק לאחר הח' ימים (וכ"כ בורע יעקב לשבת שם (שהובא בחת"ס שם). וכן משמע באור זרוע שם). ואולי הכוונה ב„מתעסקין בו“ – בהחינוך. (** החכר בס' בה"ג הל' סופרים. וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הערה 17 ע"ד סור זה.

גם הדלקת הנרות (שהחלה בכ"ה בכסלו) – היה כבר לאחר ש"פנו .. וטהרו".

אומרים אנו „בחצרות” – לשון רבים, ולא „בחצר קדשך” (בעזרה?) ובפרט, שבתחילה נאמר הכל בלשון יחיד – „לדביר ביתך .. היכלך .. מקדשך”, ובהמשך הדברים משנים ללשון רבים – „בחצרות”¹¹.

ב. ולכאורה נראה לומר, שבאמירת „והדליקו נרות בחצרות קדשך” אין הכוונה לנרות המנורה שבמקדש – אלא לנרות אחרים¹² שהדליקו בהילול ושבח לקב"ה.

[וכפי שמצינו¹³, שאחת הדרכים לבטא ענין של הילול לה' היא ע"י נרות, ועל-דרך מש"נ¹⁴, „באורים כבדו ה'” (כמובא להלכה לגבי נרות בית הכנסת)¹⁵. וכדמצינו (בנוגע למקדש)

ליכנס בהיכל להדליק מאחר שיוכלו לעמוד בעזרה ולהדליק בהיכל ע"י קינסא כו' (ע"ש). – נוסף ע"י שפשטות הלשון „והדליקו נרות בחצרות קדשך” משמעו שהנרות היו „בחצרות קדשך” (ולא רק מעשה ההדלקה). ועוד.

11* וראה אבודרהם (סדר תפלות חנוכה) „בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט) בחצרות קדש"י ושם מדובר ע"ד העיר ירושלים דוקא*, שהרי אין העזרה מקום משתה תירוש מע"ש. וראה לקמן הערה 18.

12 אבל באוה"ת דברים (כרך ו) ע' ב'שלח משמע קצת שקאי על נרות המקדש.

13 ראה סנהדרין לב, ב בתוד"ה קול בסופו. פרש"י ימ"י כה, י. ובתרגום שם: דמבחיין בניהור בוצין. – וראה לקו"ש חט"ו (ע' 366 ואלך) שמטעם זה, מצות נ"ח היא זכר לא רק לנס השמן כ"א גם לנצחון המלחמה (וכנוסח דהנרות הללו"). ע"ש.

14 ישע"י כד, טו ובתרגום (ופרש"י).

15 טור (ושי"ע) ושו"ע אדה"ז או"ח סתר"י

236 (ב) בפשטות – היוונים הכניסו „גילולים” לא רק בהיכל, כי אם בכל חלקי בית המקדש (כולל העזרה)¹⁶, כמובן מנוסח „ועל הנסים” גופא – „וטהרו את מקדשך” סתם, היינו שטהרו את כל בית המקדש; ואם כן מהיכא תיתי שטהרת העזרה קדמה לטהרת ההיכל (ובשמונה ימים תמימים), ושמטעם זה היה אפשר להדליק את המנורה רק בעזרה, אבל לא בפנים?¹⁷

ואין לומר שהדבר נעשה רק כדי שיתפרסם הנס (כהמשך דברי החתם סופר שם, כנ"ל) – שהרי בשעה שהדליקו את המנורה (על-כל-פנים בפעם הראשונה) לא ידעו שיתרחש נס.

ג) בכל אופן: הביאור הנ"ל מיישב רק הדיוק בכך שנאמר „בחצרות”, ולא „בהיכל”. אבל עדיין אינו מובן¹⁸: למה

8) וכן מפורש בשבלי הלקט שם: טמאו את ההיכל והעזרות. וראה גם מגילת אנטיוכס שם: וטהרו את העזרה. ועוד.

9) וכן „לדביר” „היכלך” – הכוונה לכל ביהמ"ק – אלא ששינו הלשון ליופי המליצה, – ויתרה מזה נ"ל דכולל גם העזרה „בחצרות קדשך”, וע"ד לשון הרמב"ם והכל נקרא מקדש (הל' ביהמ"ב פ"א סוף ה"ה), שלכל אלה „באו ופינו וטיהרו” (משא"כ „והדליקו” – דפשיטא שלא הדליקו בקדה"ק).

10) ואולי י"ל עפ"מ בלבוש (או"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו ע"ז להיכל ותקרבות ע"ז מטמא באהל (ובמגילת אנטיוכס שם: ויטהרו את העזרה מן ההרונים ומן הטומאות) – (ד"ר) ההיכל נטמא באהל, ולא העזרה (להדיעות שלא ה' מקורה – ראה מפרשים למדות רפ"ב. ובהנמסר באנציקלופדי' תלמודית ע' הר הבית ע' תקפד).

11) וקושיא זו היא גם על תי' הזרע יעקב שם, דמאחר שכולם טמאי מתים היו לא הורשה להם

) ולכא' דוחק לומר שכונת האבודרהם (וכן בההובא לקמן הערה 16) היא רק להביא מקור (בקרא) להביטוי „חצרות קדשך” – מבלי כל קשר תוכני לענין חנוכה.

„מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו' עשית תשועה גדולה כו'".

וגדלה התמיהה: איתא בגמרא שבת²⁰ „מאי חנוכה" – ופירש רש"י על אתר: על איזה נס קבעוה – „שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים כו' ולא מצאו אלא פך אחד כו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעוה ועשאוה ימים טובים בהלל והודאה".

ונמצא, שהלל והודאה „על הנסים בהודאה"²¹ נקבעו (בעיקר) על נס השמן²² – ואיך יתכן שבנוסח ועל הנסים אין נס השמן נזכר כלל?

ג. ויובן בהקדים הביאור בשאלה הידועה²³ (בדברי הגמרא הנ"ל): כיון ש„עיקר הנס היה בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים כו'“, למה קבעו את ימי החנוכה (לא על נס נצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, אלא) על נס פך השמן? דלכאורה, „איך עשו מן הטפל עיקר?"

בשמחת בית השואבה, שהיו מדליקים „מנורות של זהב"¹⁶ בעזרת הנשים (שהאירו את כל ירושלים) לכבוד השמחה הגדולה של שמחת בית השואבה].

והתיאור „והדליקו נרות בחצרות קדשך" אינו נמשך למה שלפניו („ופנו . . וטהרו"), כי אם אל הנאמר לאחריו – „להודות ולהלל לשמך הגדול", היינו, ש„הדליקו נרות כו' ו(וגם) קבעו שמונת ימי חנוכה אלו (כדי) להודות ולהלל כו'".

ועפ"ז מתורץ גם הלשון „בחצרות קדשך" (לשון רבים) – כי הנרות הודלקו (לא) (רק) בחצר המקדש, בעזרה, (אלא) גם¹⁶ בעזרת הנשים ובסביבות המקדש¹⁷ בכלל¹⁸.

אך עדיין אינו מובן: עפ"ז נמצא, שבנוסח „ועל הנסים" לא נזכר כלל – אף לא ברמז¹⁹ – נס השמן דהנרות! ומוזכר בו רק הנס דנצחון המלחמה –

ס"ד. וראה גם ברכות נג, א. פסחים נג, ב (הובא בטושו"ע ודאה"ז שם ס"ג).

(16) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(16*) ולהעיר מאבודרהם (שם) ד„והדליקו נרות כו' ע"ש (יחזקאל כד, י) הרבה העצים הדלק האש" (ומשמע שהוא ע"ש ריבוי הנרות).

(17) ואין להקשות הרי „טמאו כל השמנים כו' ואיך הדליקו הנרות בחצרות קדשך – כי רק במנורה שבהיכל צ"ל שמן טהור (טמאו כל השמנים שבהיכל") ועוד דנרות אלו אי"צ התנאים ד„שמן זית זך" ואפשר להדליקו באיזה שמן שהוא (ואפילו לא בשמן).

(18) ועפמ"ש באבודרהם שם: „בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט) בחצרות קדש"ו – הרי קאי על העיר ירושלים (ראה מפרשים לישע"י שם), כנ"ל הערה 11*.

(19) משא"כ באם „והדליקו כו' קאי על נרות המנורה, אף שאין מפרטים הנס, מ"מ מזכירים כללות המאורע עכ"פ.

ומבואר בזה²⁴, שעיקר הגזירה בימי

(20) כא, ב.

(21) רש"י שבת שם. וראה הערה הבאה.

(22) כפשטות ל' הש"ס (ופרש"י) שם. ודלא כמ"ש בחדא"ג מהרש"א שם ד„מאי חנוכה . . מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות" (שהרי הדלקת הנרות לא נזכרה כלל בברייתא שם). וראה לקמן הערה 52.

(23) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו שם (וראה שם בריש המאמר). וראה גם מאמרי אדה"ז – תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד. וראה פרח אור"ח סעת"ר (ד"ה עוד תי' בב"י): „שאינ סברה . . (ש)עיקר יום הנצחון שנצחו מאויביהם . . שלא יקבעוה לדורות". וראה לקו"ש ח"י ע' 143 ואילך (בביאור שיטת הרמב"ם).

(24) שערי אורה שם פמ"א.ב. פנ"ג. מאמרי אדה"ז שם. סהמ"צ להצ"צ שם (עא, א. שם, סע"ב

כהקדמה וכתיאור קביעות הזמן; (2) הנס של נצחון המלחמה («גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו'») לא נזכר כלל, ולא נאמר אלא שהיה נצחון סתם.

ואינו מובן: הן אמת שעיקר ענינו של חנוכה הוא ההצלה הרוחנית – אבל הלא היתה שם גם הצלה גופנית, ובאופן נסי לגמרי³¹; ויתירה מזו: ההצלה הרוחנית באה רק ע"י (ולאחר) ההצלה הגשמית –

ועכ"פ בדרך טפל – היה צריך להיות מוזכר בגמרא גם הנס של נצחון המלחמה!

ד. וי"ל הביאור בזה:

כבר נתבאר פעמים רבות³² בנוגע למלחמת היוונים, שלא היתה זו מלחמה (רוחנית) סתם כנגד דת ישראל, אלא שהדיוק בזה היה – «להשכיחם תורתך (תורה שלך) ולהעבירם מחוקי רצונך»:

ליוונים לא היה איכפת כל-כך שבני ישראל לומדים תורה. מטרת גזירתם היתה «להשכיחם תורתך» – להשכיח שהתורה היא תורה שלך, תורת הוי' שלמעלה מהשכל. ועל-דרך-זה – «להעבירם מחוקי רצונך»: רצונם היה שישאל לא יקיימו את החוקים – המצוות שהן למעלה מהשכל וקיומן

חנוכה לא היתה על הגופים של ישראל, אלא על דת ישראל²⁵ – «בטלו דתם»²⁶, «להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך», וכמאמר חז"ל²⁷ «כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל» (והמלחמות בגשמיות היו²⁸ תוצאה מהגזירות על דת ישראל²⁹).

ולכן לא קבעו כעיקר את נס נצחון המלחמה (הצלת הגוף), אלא את נס השמן – הנס הקשור לקיום מצוה בבית המקדש, ובזה גופא – לנרות המקדש, המרמזות על כללות ענין התורה והמצוות, כמש"נ³⁰ «כי נר מצוה ותורה אור» – באופן המתאים להצלה הרוחנית.

אבל הדבר צריך ביאור: בדברי ההסבר בגמרא «מאי חנוכה» – «על איזה נס קבעוה» – מסופר רק על נס פך השמן, ולא נזכר כלל נס נצחון המלחמה.

– אמנם נאמר בגמרא «וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו כו'», אבל (1) הדבר הובא רק

ואילך). ועייג"כ תו"א וישב ד"ה בכ"ה בכסלו (כט, א, ל, א). מקץ ד"ה ענין חנוכה (לב, ב ואילך). מאמרי אדה"ז – אתהלך לאזניא (ע' סג ואילך). ועוד. וראה ג"כ נר מצוה להמהר"ל (כב, א ואילך). (25) ראה ג"כ לבוש, ב"ח וט"ז – אור"ח שם, בטעם שלא קבעו חנוכה לימי משתה ושמחה כפורים.

(26) ל' הרמב"ם ריש הל' חנוכה.

(27) ב"ר פ"ב, ד, ושי"ג.

(28) ראה רד"ה כי עמך תרל"ב (קה"ת, תשכ"ה)* ובהערות שם. ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 144 הערה 18. (29) ראה גם ל' הרמב"ם שם. מגילת אנטיוכס בארוכה.

(30) משלי ו, כג.

(* סה"מ תרל"ב ח"א ע' כז ואילך. המו"ל.

(31) בהשלמה לשו"ע אדה"ז (להר"ר מדוב-ראוונא) סעת"ר סי"ג שההצלה «לא הי' ע"ד נס גלוי». אבל בפשטות כוונתו רק בערך להנס דפך השמן, שהרי מפורש «מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים». וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 ואילך.

(32) ראה לקו"ש ח"ג ע' 815. חט"ו ס"ע 329 ואילך. ועוד.

בריאה בעולם הזה, מכל מקום, אין הוא נתפס (כל־כך) בגשם העולם.

ועל־דרך החילוק שבין קול, מראה וריח:

גם בנוגע לקול אמרו חז"ל³⁷ ש"אין בו ממש". ואולם, על אף שבערך לדברים גשמיים אחרים הקול "אין בו ממש", מכל מקום, נאחז הוא בגשם – בתנועות האויר הגשמיים³⁸; וכן גם הריח, שאע"פ שהוא רק התפשטות מן הדבר³⁹, מכל מקום יש לו אחיזה בגשמיות הדבר⁴⁰ – זהו חלק מן הדבר המתפשט גם חוץ הימנו (ולכן אפשר שהריח ילך ויחלש עד שיכלה לגמרי⁴¹).

משא"כ מראה אינו גשם הדבר הנראה.

ומהאי טעמא רגיל הדבר לציין רוחניות בשם "אור" – כי מתוך כל הדברים הגשמיים שבעולם, האור⁴² הוא הנברא הכי רוחני.

הוא רק בקבלת־עול – כיון שכך הוא רצונן, רצון הקב"ה.

מלחמת היוונים היתה כנגד זה שבועם ישראל אלקות היא נעלית לגמרי מגדרי הבריאה, ואינה יכולה להתפס בשכל (אנושי).

ה. וזהו גם אחד הביאורים לכך שנס חנוכה (בשייכות להצלה הרוחנית) נעשה בנרות המנורה דווקא –

דלכאורה, הלא היוונים טמאו את כל בית המקדש, והיה צורך לחנוך את המזבח וכל כלי ההיכל³³; ואם כן, מדוע עשה הקב"ה שהנס יתרחש בשייכות לנרות המנורה דוקא?

והענין בזה³⁴: מצינו, שעל־מנת לציין ענין רוחני, רגיל הדבר לנקוט המושג (והמשל) של "אור"³⁵, ובלשון הכתוב³⁶: "כי נר מצוה ותורה אור". ואחד הטעמים לזה³⁶: "אור" נשתנה מכל הנבראים בכך, שהגם שאף הוא

(33) ראה רש"י ע"ז מג, סע"א ד"ה מלכות. – ולכן גם לדעת בעל המאור (שם נב, ב) שאין בכלי שרת, "וחללוה", הרי כאן שנמלטו אנשי יון – הוכרחו לעשות חדשים ולחנכם (וראה גם בס' חשמונאים שם, מט: ויעשו כלי קדש חדשים). וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך חנוכה ע' רמב. וש"נ.

(34) בדרושי חנוכה בתו"א שערי אורה וכו' נת' השייכות לענין השמן. וכאן נת' מצד תכונת האור. ולהעיר משל"ה (חלק תושב"כ ש, א) בהגהה. וכן בנר מצוה להמהר"ל כג, ב ואילך) דחנוכה בכ"ה בחודש כמו התחלת הבריאה, וכמו שראשית הבריאה יהי אור כן מצות חנוכה בנרות. ע"ש. וראה לקמן הערה 41.

(35) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אור־ההירות סעיף יא (וראה שם מע' אור ס"א) וש"נ.

(36) ראה גם שומר אמונים ויכוח שני ד"ה האמנם. וראה מגן דוד להרדב"ז אות ע"ן. ולהעיר מד"ה כי מנסה תש"ח פ"ב "דכל ענין המציאות למעלה הוא אור". ע"ש.

(37) פסחים כו, א.

(38) ועד שאפשר לעשותו נוזל וגם גוש.

(39) ראה ד"ה וכל העם תש"ו פ"א. לקו"ש ח"ח ס"ע 58 ואילך והערה 50 שם.

(40) ועד ש"ש בו ממש" (רש"י פסחים שם ד"ה וריח).

(41) משא"כ אור, אשר מצד עצמו לא הי' מתמעט אורו לולא, "העכרורית שבהאור" (המשך תרס"ו ס"ע תעז – בטעם שאור השמש אינו מאיר כ"כ למטה כמו למעלה).

ועפ"י יתוסף ביאור במ"ש השל"ה שם (שא, סע"ב) דחנוכה הוא, "חנוך העולם" – כי ענין האור מצ"ע מתפשט בכל העולם (לולא העכרורית שבהאור ודברים המפסיקים כו'), ונמצא שהאור דנ"ח (שהדלקתם היא באופן שצריכים להאיר את החוץ) נמצא (מצ"ע) בכל העולם. וראה לעיל הערה 34.

(42) אף שיש ענין באויר שהוא למעלה מאור (אויר – יו"ד אור) ושרש האור – כמבואר

ו. הביאור הנ"ל בנוגע לאור מוסיף הסברה גם במאמר חז"ל⁴³ בנוגע לנרות המנורה – „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (מצד הנס שהיה בנר המערבי – „ממנה היה מדליק ובה היה מסיים").

דלכאורה אינו מובן⁴⁴: במה נשתנה נס הנר המערבי מכל שאר „עשרה נסים (ש)נעשו לאבותינו בבית המקדש"⁴⁵, שדוקא נס זה היה עדות לכך „שהשכינה שורה בישראל"? ולכאורה אדרבה: מקומה של המנורה היה בהיכל, שאין כל אדם יכול להיכנס לשם; ומאידך, חלק מעשרה הנסים היו בעזרה⁴⁶, וממילא היו (יותר) „ידועים לכל"⁴⁷.

וע"פ הנ"ל הדבר מובן, כי אור (גם) אור גשמי – הוא „כלי" יותר לאור השכינה. ולכן, כשאור השכינה (שלמעלה מהעולם) מתקשר באור (גשמי), יש לזה השפעה גדולה יותר בהארת העולם באור השכינה, ולכן דוקא נס זה (שבאור המנורה) פעל והשפיע על „באי עולם", שיכירו „שהשכינה שורה בישראל".

ובזה מובן גם הטעם שההצלה הרוחנית שבחנוכה היתה קשורה בנס פך השמן דהמנורה: אין זה נס צדדי וטפל, אלא בכך בא לידי ביטוי הנצחון של ימי החנוכה:

בדרושי חנוכה (בת"א, שערי אורה, סהמ"צ להצ"צ וכו'). ואכ"מ.

(43) שבת כב, ב. ויש"נ.

(44) לכללות סעיף זה – ראה גם לקו"ש חיו"ע 143 ואילך.

(45) אבות פ"ה מ"ה. יומא כא, א.

(46) ואחדים – גם בירושלים מתוך לעזרה.

(47) ל' רש"י יומא שם, סע"א. ע"ש.

ההכרה ב„תורת" ו„חוקי רצונ" – בכך שאצל ישראל מאיר (כנ"ל ס"ד) האור האלקי שלמעלה משכל אנושי (וגדרי הבריאה) – באה לידי גילוי (א) בנס (שנס – הוא מורם ולמעלה מגדרי הטבע), (ב) בשייכות לאור המנורה, שהוא הכלי לאור האלקי שלמעלה מהבריאה, ולכן „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל".

ז. ע"פ כל הנ"ל יובן גם מאמר הגמרא „מאי חנוכה" – על איזה נס קבעוה, שבו מוזכר רק נס פך השמן ולא נזכר כלל נס נצחון המלחמה – כי כשהנידון הוא מהותו של חנוכה („מאי חנוכה"), הרי מהות זו היא נס נרות חנוכה, המורה על האור הרוחני (נר מצוה) שהאיר ע"י הנצחון הרוחני.

ואע"פ שהנס הגשמי היה ההקדמה והסיבה לנס הרוחני (כי לולא נצחון המלחמה לא היתה יכולה להיות חנוכת המקדש, וממילא, אף לא נס הנרות⁴⁸) – אעפ"כ, לאחר שנעשה כבר הנס הרוחני, הנה הדבר (והנס) הגשמי אינו תופס מקום.

[והעדר תפיסת מקום דהכא אינו על-דרך מאמר חז"ל⁴⁹, „שרגא בטיהרא מאי אהני", שאור הנר בטל בפני אור השמש – דהתם, אף שאור השמש אינו רק אור גדול יותר בכמות, אלא הוא שונה גם באיכות האור, מכל מקום, הרי גם אור הנר הוא מציאות של אור⁵⁰, אלא ש„מאי אהני";

(48) ויתירה מזו: גם לולא הנס דפך השמן היו נגאלים מגלות יון ע"י הנס דמסרת כו', וראוי לקבוע ע"ז יו"ט כו'.

(49) חולין ס, ב. וראה גם פרש"י שם.

(50) ראה גם המשך תער"ב פרק רפ. ובכ"מ.

ח. מכל ענין יש ללמוד הוראה בפועל בעבודת ה'. וההוראה היא בפשטות: מימי חנוכה באה נתינת כח, שיאיר בלב האדם אור הנשמה באופן שעניני הגוף לא יהיו תופסים אצלו מקום כלל.

דאע"פ שהנשמה מלובשת בגוף, ובעולם הזה התחתון אין הנשמה יכולה לעבוד את ה' אלא באמצעות הגוף – שהרי כל המצוות הם בדברים גשמיים דוקא, וגם השכל והמדות של הנשמה מתגלים ע"י האברים הגשמיים, המוח הגשמי והלב הגשמי –

מלמדים ימי החנוכה, שיש בכחו של יהודי להביא לכך שלא תהיה לגשמיות תפיסת מקום אצלו כלל. ואין הכוונה רק לגשמיות שאינה שייכת לעבודת הנשמה – גשמיות כזו אינה צריכה להיות מלכתחילה, שהרי נצטוונו „בכל דרכיך (שלך) דעהו (– השם)“; אלא אפילו בנוגע לגשמיות המביאה לרוחניות (על-דרך נצחון המלחמה בימי חנוכה, שהביא את ההצלה הרוחנית) – צריך האדם לפעול בעצמו, של „גשמיות“ זו לא תהיה תפיסת מקום כלל; וכל מציאותה של הגשמיות תהיה רק – מה שעלידה נעשית ונשלמת העבודה (הרוחנית) של הנשמה⁵⁵.

(משיחות ש"פ מקץ –

שבת חנוכה, תשכ"ו, תשל"ד)

המלחמה (ראה הערה 13) – מ"מ אי"ז ענין שבגילוי. וגם בנוסח דהגרות הללו אין מזכירים בפירוש (פרטי) נס המלחמה.

(55) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואילך.

משא"כ בנידון דידן, הנה לגבי האור הרוחני שהאיר בחנוכה (ע"י נס הנרות) – הקשור לאור האלקי שלמעלה מגדרי הבריאה – אין למציאות של הנצחון הגשמי תפיסת מקום כלל⁵¹.

וממילא, על-דרך-זה הוא גם לאידך גיסא, בנוגע לנוסח ועל הנסים: בשעה שהכוונה היא ליתן הודאה לה' יתברך על הנס של נצחון המלחמה, אי אפשר לכלול בחדא מחתא גם את ההודאה על נס השמן – שאם כן, „תתבטל“ המציאות (והחשיבות) של נצחון המלחמה הגשמית. ולכן יש לחלק זאת לשני זמנים שונים⁵²: ההודאה על נס השמן דהנרות היא (בגלוי⁵³) ע"י הדלקת נר חנוכה; וההודאה על נצחון המלחמה (בגלוי⁵⁴) – באמירת ועל הנסים.

וראה סה"מ תרס"ה (ס"ע רנז) דאף שיש כאן ביטול העצם ג"כ .. דאור הנר נראה חשוך .. מ"מ עיקר הביטול הוא בהתפשטות כו".

(51) עפ"י תומתק סברת הלבוש כו' דלעיל הערה 25. וראה הנסמן בהערה 28.

(52) אבל שניהם ישנם. וקביעות ימי חנוכה היא ג"כ בשביל ניצוח המלחמה. וכגמ' שבת שם שהובא לעיל, שמביא בהמשך ל„מאי חנוכה“ – זה שקבעום (להלל ו)הודאה, שהיא אמירת ועל הנסים שתוכנה שבח על נצחון המלחמה*. אלא שבגילוי ובפירוש אא"פ להיות שניהם יחד, ככפנים.

(53) ומ"מ י"ל, דזה שאומרים „והדליקו נרות בחצרות קדשך“ – השבח ע"י נרות (אף שבדאי שבחו ושמחו גם באופנים אחרים) – מרמז על ענין האור דחנוכה (הקשור עם נס הנרות).

(*) וי"ל שזהו ג"כ הטעם לאריכות ל' הש"ס „וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום“ – דלכאורה, בכדי לקבוע הזמן ה' מספיק לומר „וכשנצחום כו" – כ' בזה מרמז גם על הנס דנצחון המלחמה.

(54) אף שגם הדלקת נ"ח שייכת גם לנצחון